

PEDAGOGIK TA'LIM KLASTERI ASOSIDA TALABALARGA TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARINI TASHKIL ETISH METODIKASI

Narimonova Shodiya Sa'dulla qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

"Tasviriy san'at va amaliy bezak san'ati" mutaxassisligi

1-bosqich magistranti

Annotatsiya: ushbu maqolada talabalarga tasviriy san'at mashg'ulotlarini pedagogik ta'lim klasteri yordamida tashkil etish metodikasini va ularning o'quv jarayonidagi ahamiyatini belgilaydi. Shuningdek metodika orqali tasviriy san'atni o'rganish va uni o'qitish jarayonida klaster usullari, ta'lim texnologiyalari va o'qitish modellari orqali mashg'ulotlarni tashkil etishning eng samarali usullarini taqdim etadi.

Kalit so'zlar: pedagogik klaster, innovatsion tajribalar, ta'lim va tarbiya, integratsiya.

Аннотация: в данной статье определена методика организации занятий изобразительным искусством школьников с помощью педагогического образовательного кластера и их значение в образовательном процессе. Также представлены наиболее эффективные способы организации занятий с помощью кластерных методов, образовательных технологий и моделей обучения в процессе изучения и преподавания изобразительного искусства посредством методики.

Ключевые слова: педагогический кластер, инновационный опыт, образование и обучение, интеграция.

Abstract: this article defines the methodology for organizing fine arts classes for schoolchildren with the help of a pedagogical educational cluster and their importance in the educational process. The most effective ways to organize classes using cluster methods, educational technologies and teaching models in the process of studying and teaching fine arts through methodology are also presented.

Key words: pedagogical cluster, innovative experience, education and training, integration.

Bugungi zamonaviy pedagogikada urfga aylanayotgan "pedagogik ta'lim klasteri" pedagogik faoliyatning muhim va innovatsion vositasi sifatida talqin etilmoqda. Bu esa oliy ta'lim muassasasi va umumta'lim maktablari, shu kabi turli ta'lim muassasalari, tashkilotlar hamkorligini uzviyligi hamda uzluksiz faoliyatini sifatli ta'lim samaradorligiga erishish uchun yo'naltirmoqda. Ta'lim muassasalari faoliyatida pedagogik klasteri amalga oshirish uchun eng avvalo uning ish

xususiyatiga ham e'tibor qaratish zarur. Yangi zamonaviy ta'lim muassasasining asosiy xususiyatlarini ta'lim klasterida ifodalash quyidagichadir:

- ilmiy kashfiyotlar va yangi infratuzilmalar tomonidan shakllantirilgan dinamik o'zgaruvchan ta'lim muhiti, shu jumladan, yangi kadrlar, yangi dasturlar, yangi ta'lim texnologiyalari, yangi bino va inshootlar va boshqalar;
- tizimning jamoat tashkiloti, tarmoq jamoalari, ommaviy axborot kanallari orqali rivojlanayotgan ta'lim va fan ravnaqi;
- yangi boshlang'ich ta'lim subyektlarini o'z ichiga olgan yangi ta'lim davrlari;
- tug'ilishdan va umr bo'yi, ijtimoiy mavqeidan qat'iy nazar, yuksak e'tibor qozongan iqtidorli o'quvchilar va boshqalar;
- yangi turdagi bilimlar, shu jumladan, mamlakat ta'lim tizimiga ta'sir o'tkaza boshlaydi;
- yangi axborotlardan muntazam xabardorlik;
- davlat tomonidan iqtidorli yoshlarga nisbatan yuksak e'tibor.¹

Bugungi kunda mamlakatimiz ta'lim tizimini to'g'ri tashkil etish nazariyasi va amaliyotida innovatsiyalarni ishlab chiqish va joriy etish masalasi imkon bergan yaxlit ta'lim tuzilmalarining o'zaro ta'siri va faoliyati shakllari barcha darajadagi kasb-hunar ta'limi sifatini oshirish, shuningdek, tajriba almashish, o'zaro hamkorlik qilishni takomillashtirishning samarali modelini yaratadi. Ushbu modellardan biri pedagogik ta'lim klaster tizimi bo'lib, u ko'plab mintaqalarning ta'lim amaliyotiga faol joriy etilmoqda, shuning uchun mavjud tajribani tahlil qilish va umumlashtirish zarurati mavjud. Buning uchun jarayonni yanada optimallashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish kerak. Klaster modeli turli obyektlar o'rtasida hamkorlik va muloqot g'oyasiga asoslanadi:

Ta'lim tashkilotlari, korxonalar, ish beruvchilar, davlat organlari, davlat organlari. Biz ilmiy-ta'lim klasterini ana shunday hamkorlikning bir shakli deb bilamiz. Ta'lim tashkilotlarining ilmiy-uslubiy hamkorligi nuqtai nazaridan hududlarda pedagogik klasterlarni shakllantirish zarur.

Klaster nazariyasi birinchi marta XX asr o'rtalarida G'arbda ko'rib chiqila boshlandi va bu tushuncha dastlab ishlab chiqarish va sanoat sohasiga nisbatan ishlab chiqarish markazlarining kontsentratsiyasini aniqlash uchun qo'llanila boshlangan.

Klaster logistikani sezilarli darajada soddalashtirdi va harajatlarni qisqartirdi. Ingliz tilidan tarjima qilingan "klaster" atamasi "to'plam", "guruh", "guruhlarga to'plash" degan ma'noni anglatadi. "Klaster" ilmiy atamasi birinchi marta 1990 yilda M. Porter tomonidan taklif qilingan.

Ta'limning klaster modelini tahlil qilishda yetakchi yondashuvlar bo'lgan kompetensiyaga asoslangan, shaxsga yo'naltirilgan, aksiologik yondashuvlardan

¹ A.R.Raxmonov Pedagogik ta'limning innovatsion klasteri ta'lim muassasalari o'rtasida o'zaro hamkorlik vositasi sifatida

foydalanish mumkin. Shuningdek, “ta’lim klasteri” ta’riflari va hududiy ta’lim klasterlarini tashkil etish bo’yicha mavjud amaliy tajribalarning tavsifi va tahlilini ham o’rganish zarur bo’ladi.

Hozirgi vaqtda klaster yondashuvi O’zbekiston Respublikasining taraqqiyotidagi strategik, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi asosiy va muhim yo’nalishlardan biri hisoblanadi. Shu bilan birgalikda hududiy ishlab chiqarishni tashkil etish va ta’lim birlashmalarini amalga oshirish vazifasi ham belgilangan.

Bu hozirgi vaqtda oliy ta’lim muassasalarini isloh qilish va modernizatsiya qilishning o’zi mahalliy ta’lim tizimi uchun katta ahamiyatga ega ekanligi tufayli mumkin bo’ldi, ta’lim, shuningdek, kasbiy ta’lim makonida tashkil etishning innovatsion shakllarini yaratish, bu esa, o’z navbatida, ta’lim resurslarining to’planishi va samarali ishlatilishini ta’minlashi kerak. Ushbu innovatsion tashkiliy shakllardan biri ta’lim (pedagogik) klasterlardir. Ta’lim klasterini ta’lim faoliyati tizimi deb hisoblash kerak, uning markazida odatda universitet joylashgan bo’lib, u tizimning norasmiy rahbari bo’lib, tizimni shakllantirish va birlashtiruvchi rolni o’z zimmasiga oladi.

Ta’lim klasterlari ko’proq oliy ta’limga qaratilgan muassasalar, balki maktabgacha ta’lim muassasalari, umumta’lim maktablari, kasb-hunar maktablari, shuningdek, ilmiy-tadqiqot va loyiha institutlarini ham o’z ichiga olishi mumkin.

Pedagogik klasterning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- boshqa tashkilotlarning ilmiy-ta’lim klasteriga jalb etilishiga yordam beruvchi “o’sish nuqtalari”ning mavjudligi;
- klasterning o’zagi geografik jihatdan to’plangan ta’lim va ilmiy tashkilotlar hamda innovatsion korxonalar hisoblanadi;
- bir-biri bilan eng chambarchas bog’langan va ko’rib chiqilayotgan hududda ilmiy va ta’lim loyihalarini amalga oshirayotganlar;
- pedagogika sohasida samarali uzluksizlikni ta’minlash va o’qituvchilik kasbining ilg’or talabalarini rag’batlantirish;
- innovatsion tajribalar asosida kelgusida mutaxassislar tayyorlash uchun qulay sharoit yaratish;
- o’qituvchi ta’limida yangi avlodning o’quv, o’quv-uslubiy, ilmiy adabiyotlari va o’quv qo’llanmalarini yaratish;
- ta’limning ilmiy, ilmiy va pedagogik salohiyatini takomillashtirish;
- ta’lim va tarbiya uzluksizligini ta’minlash mexanizmlarini takomillashtirish;
- malakali pedagog kadrlar tayyorlash maqsadida ta’limning barcha bosqichlaridagi ta’lim muassasalarining o’zaro hamkorligi sharoitida tezkor aloqa imkoniyatlarini ta’minlash;
- ta’lim muassasalari o’rtasidagi o’zaro bog’liqlik va hamkorlikni ta’minlash.

Mutaxassislar tayyorlash darajasini sifat jihatidan oshirish eng muhim vazifa bo'lib, oliy o'quv yurtlari va barcha turdagi ta'lim muassasalarini integratsiyalashuvi, ta'lim muassasalarini yangi muammolarni hal qilish va yutuqlarga erishish imkonini beradigan innovatsion tizimga aylantirish muhim vazifalardan biridir.

Mintaqaviy ta'limda klasterli yondashuvni tashkil etishdan maqsad zamonaviy ta'limning barcha talablariga javob beradigan soha – umumiy modernizatsiya sharoitida ta'limning samarali modelini yaratish. Klasterni yaratish o'rta kasb-hunar ta'limi muassasalari, oliy ta'lim, ta'limni rivojlantirish institutlari strukturalarini qayta qurish va birlashtirishni o'z ichiga oladi. Ushbu yo'l yangi ta'lim paradigmasi sharoitida o'z faoliyatini samarali amalga oshira oladigan professional kadrlar tayyorlash uzluksizligini ta'minlashga qaratilgan. Klaster ta'lim tizimiga investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlaridan biri ham bo'lib, bu ta'lim sohasi biznes tuzilmalari va ishlab chiqarish oqimidan manfaatdor bo'lgan o'zaro hamkorlik uchun malakali kadrlarni tayyorlaydi.

Klaster yondashuvini ishlab chiqish uzluksizlik, o'zaro ishtirok, hamkorlik va o'zaro manfaat kabi uslubiy va aksiologik tamoyillarga tayanishni nazarda tutadi.

O'qituvchilar ta'limida klasterning yaratilishi quyidagi innovatsiyalar zanjirini shakllantiradi:

Ta'lim → fan → vositalar → texnologiya → boshqaruv → foydali, bunda ilmiy tadqiqot zamonaviy pedagogika uchun eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bu ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar va ta'lim ehtiyojlarini hisobga olgan holda innovatsion zanjirni tashkil etuvchi bo'g'inlar o'rtasidagi tabiiy aloqani saqlab qolish uchun zarur bo'ladi.

Bugungi kunda o'quv jarayoniga qo'yiladigan asosiy talablardan biri dars mashg'ulotlaridan olgan bilimlarni kasbiy faoliyatga yo'naltirishdir. Nazariy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish yetuk kadr yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Barcha yo'nalishlarda kabi klaster tasviriy san'at sohasida ham kerakligini qayd etish mumkin. Talabalar nafaqat o'z yo'nalishi bo'yicha bilim va ko'nikmalarni, balki ijtimoiy hayotda zarur bo'ladigan amaliy tajribalarga ham ega bo'lishi kerak.

Pedagogik ta'lim klasteri asosida talabalar uchun tasviriy san'at darslarini tashkil etish quyidagi tarzda amalga oshirilishi mumkin:

1. O'qitish metodikasini tanlash. Talabalarning bilimlari va qiziqishlaridan kelib chiqib, ularga mos bo'lgan o'qitish usullarini aniqlash. Bu an'anaviy usullar (akademik) va zamonaviy texnologiyalardan (raqamli san'at, kompyuter grafikasi) foydalanishning kombinatsiyasi bilan qorishgan bo'lishi mumkin.

2. Interaktiv o'quv rejasi va dasturini shakllantirish. Turli darajadagi talabalar uchun vazifalar va ijodiy loyihalarning progressiv murakkabligini hisobga olgan holda tasviriy san'atning turli turlari: rangtasvir, grafika, haykaltaroshlik va boshqalar bo'yicha interaktiv o'quv dasturini ishlab chiqish.

3. Mutaxassislar bilan hamkorlik. Talabaning ta'lim tajribasini boyitish uchun mahalliy san'at maktablari, muzeylar yoki badiiy akademiya mutaxassislari bilan hamkorlik.

4. Studiya va ish joylarini yaratish. Talabalarning qo'shimcha ishi uchun zamonaviy asbob-uskunalar va materiallar (kanvaslar, bo'yoqlar, cho'tkalar, modellashtirish, grafik va dizayn uchun dasturiy ta'minotga ega kompyuterlar) bilan ta'minlangan studiyalar tashkil etish.

5. Mahorat darslari va amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish. Talabalarning bilim va malakalarini o'stirish, tarbiyalash va ilhomlantirish maqsadida mashhur professional rassomlar va tasviriy san'at sohasi mutaxassislari bilan muntazam mahorat darslarini o'tkazish.

6. Innovatsion usullardan foydalanish. Ta'lim jarayonini boyitish uchun o'qitishning interfaol usullari, multimediali taqdimotlar, elektron portfol yaratish va masofaviy ta'lim dasturlaridan foydalanish foydalidir.

7. Ko'rgazmalar va taqdimotlar tashkil etish. Universitet klasteri ichida yoki hatto undan tashqarida ham ko'rgazmalar, tanlovlar va o'z ishlarining taqdimotlarini tashkil etish orqali talabalarni o'zlarini ijodiy namoyon etishga undash.

8. Fikr-mulohaza va baholash. Talabalarga o'z ishlari bo'yicha fikr bildirish va ijodiy o'sishni rag'batlantiradigan baholash tizimini ishlab chiqish.

9. Tadqiqot loyihalari. Talabalarga bilim va ko'nikmalarini chuqurlashtirish imkonini beruvchi san'atga oid ilmiy loyihalarni ishlab chiqishga ko'maklashish.

Bunday mashg'ulotlarning tashkil etilishi talabalarning tasviriy san'at bo'yicha bilimlarini chuqurlashtirishga, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlashga yordam beradi.

Pedagogik ta'lim klasteri asosida talabalar uchun tasviriy san'at darslarini tashkil etish talabalarning ijodiy ehtiyojlari va tayyorgarlik darajasini hisobga oladigan turli usullarni talab qiladi:

Ta'limni farqlash. Talabalarning turli darajalarini ko'rib chiqamiz. Turli malaka darajalariga ega bo'lgan talabalarning ehtiyojlarini qondirish uchun turli darajadagi bajarish qiyin bo'lgan vazifalarni soddalashtirib tushuntirish zarur.

- Individual loyihalar. Talabalarga o'zlarini qiziqtirgan mavzu va badiiy yo'nalishni tanlash imkoniyatini berish hamda individual loyihalar orqali o'zlari tanlagan yo'nalish bo'yicha o'z malakalarini rivojlantirish imkonini berish.

- Turli xil texnika va materiallardan foydalanish. Talabalarni turli xil texnika va materiallar (masalan, akvarel, akril, moy, grafika, qalam, loy modellashtirish va boshqalar) bilan ishlashga undash, shunda ular tajriba o'tkazishlari va rivojlantirishlari mumkin.

- Texnologiyadan foydalanish. Talabalarga san'atni ifodalashning yangi usullarini o'rganish imkoniyatini berish uchun kompyuter grafikasi va dizayn dasturlari kabi zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish.

- Tajriba va mustaqil ijodkorlik. O'quvchilarni mustaqil ravishda tajriba va ijod qilishga undash, so'z erkinligini ta'minlash va ularning g'oyalari xilma-xilligini qo'llab-quvvatlash.

- Loyiha faoliyati. Talabalarga jamoa bo'lib ishlash, fikr almashish va jamoaviy san'at asarlari yaratish imkonini beruvchi loyiha topshiriqlarini tashkil qilish.

- Mulohaza va fikr-mulohaza. Talabalarning kuchli tomonlari va yaxshilanishi kerak bo'lgan yo'nalishlarini tushunishga yordam berish uchun ularning ishi bo'yicha muhokama va tanqidiy mashg'ulotlar o'tkazish.

- Boshqa fanlar bilan integratsiya. Tasviriy san'atni san'at tarixi, adabiyot, falsafa va boshqa fanlar bilan birlashtiradigan loyihalar ishlab chiqish.

Bu metodlar pedagogik ta'lim klasteri doirasida talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, tajriba o'tkazish va tasviriy san'at bo'yicha malakalarini oshirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A.R.Raxmonov Pedagogik ta'limning innovatsion klasteri ta'lim muassasalari o'rtasida o'zaro hamkorlik vositasi sifatida
2. Yangi pedagogik texnologiya va faol pedagogik metodlar asosida dars ishlanmalarini tuzish va tahlil qilish// mustaqil ish
3. Pedagogik ta'limning innovatsion klasteri ta'lim muassasalari o'rtasida o'zaro hamkorlik vositasi sifatida//A R Raxmonov// Pedagogik ta'lim klasteri: muammo va yechimlar
4. X Э Султанов. (2023). Методика преподавания прикладной графики в художественно-образовательных учреждениях республики Узбекистан. PEDAGOGS Jurnal, 32(2), 4–8
5. X Э Султанов. (2023). Талабалар фаоллаштиришда халқаро ҳамкорликни ривожлантиришнинг таъсири. PEDAGOGS jurnal 34 (3), 73-78
ердиев Достон Абдувоитович, Султанов Хайтбой Эралиевич Тасвирий санъатда кластер ёндашуви сифатида стеам таълимини татбиқ этиш// научный журнал Интернаука/ часть 7. Москва, 2022 № 15(238) - ст 13-14
7. Бердиев Достон Абдувоитович Кластер ҳамкорлигида ташкил этилган тасвирий санъат тўғаракларнинг таълим-тарбия соҳасидаги аҳамияти // INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific online conference (23rd March, 2023) – Canada, Ottawa : "CESS", 2023. Part 19–24 p.
8. Berdiyev Doston Abduvoitovich. (2023). TASVIRIY SAN'ATNING FANLARARO ALOQALAR TIZIMIDAGI O'RNI. PEDAGOGS Jurnal, 31(1), 142–148.

9. Abduvoitovich B. D. Tasviriy san'atda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati //So'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi. – 2023. – T. 6. – №. 4. – С. 54-58.
10. Berdiyev Doston Abduvoitovich. (2023). Steam ta'limini tatbiq etish orqali tasviriy san'at fanini o'qitish metodikasi mazmunini takomillashtirish usullari. O'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali, 2(18), 187–193. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7843850>
11. Berdiyev Doston Abduvoitovich 2023. Umumta'lim maktablarida tasviriy san'atni o'qitish muammolari (Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi tarixi). *Scientific Impulse*. 1, 9 (May 2023), 520–527
12. Utkirova Mamura Faxridin qizi. (2023). Maktab o'quvchilarini badiiy– ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda tasviriy san'atning o'rni. PEDAGOGS Jurnal, 36(1), 127–132
13. Narimanova Shodiya Sadulla qizi. (2023). Tasviriy san'at mashg'ulotlarida integratsiyaga asoslangan ta'limning ahamiyati . PEDAGOGS Jurnal, 36(1), 133–138